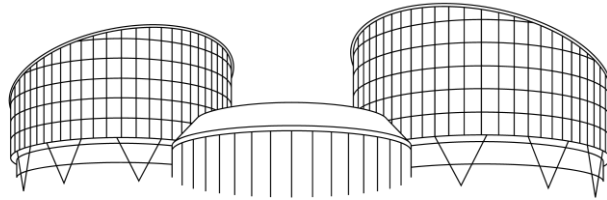

Preliminarus vertimas

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

ANTRASIS SKYRIUS

JUCIUS IR JUCIUVIENĖ prieš LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 14414/03)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2008 m. lapkričio 25 d.

Byloje Jucius ir Juciuvienė prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininkės Françoise Tulkens,
teisėjų Ireneu Cabral Barreto,
Vladimiro Zagrebelsky,
Danutės Jočienės,
Dragoljub Popović,
Nona Tsotsoria,
Işıl Karakaş

ir *skyriaus kanclerės* Sally Dollé,

po svarstymo uždarame posėdyje 2008 m. lapkričio 4 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos piliečiai Marijus Jucius ir Gertrūda Juciuvienė (pareiškėjai), kurie 2003 m. balandžio 7 d. Teismui pateikė pareiškimą (Nr. 14414/03) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (Konvencija) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjams atstovavo Tryškiuose praktikuojantis teisininkas A. Jokšas. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė Elvyra Baltutytė.

3. Pareiškėjai skundėsi, kad, *inter alia*, buvo pažeista jų teisė į šeimos gyvenimą, nes nacionaliniai teismai dviejų jų dukterėčių našlaičių nuolatinę globą iš pradžių paskyrė seneliams. Jie taip pat skundėsi dėl kai kurių bylos apeliacinio proceso aspektų.

4. 2005 m. liepos 1 d. Teismas nusprendė perduoti Vyriausybei pareiškėjų skundus pagal Konvencijos 6 ir 8 straipsnius. Teismas taip pat nutarė taikyti Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį ir iš karto spręsti dėl pareiškimo priimtimumo ir jo esmės.

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

5. Pirmasis pareiškėjas yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimęs 1966 m. Antroji pareiškėja – jo žmona – yra Lietuvos Respublikos pilietė, gimusi 1967 m. Jie kartu gyvena Mažeikiuose, turi du vaikus.

6. 1996 m. balandį mirė pirmojo pareiškėjo sesuo SJ ir jos partneris DŠ (vyresnis). Pareiškėjai buvo paskirti mirusios poros dukterų – ketverių metų RŠ ir šešių mėnesių DŠ – laikiniais globėjais.

7. 1999 metais nenurodytą dieną seneliai iš tėvo pusės SŠ ir VŠ kreipėsi į teismą, prašydami įvaikinti RŠ ir DŠ. Pareiškėjai pateikė priešieškinį dėl įvaikinimo. 1999 m. gruodžio 22 d. Mažeikių rajono apylinkės teismas senelių ieškinį patenkino ir pripažino juos RŠ ir DŠ tėvais. 2000 m. kovo 27 d. Šiaulių apygardos teismas minėtą sprendimą paliko nepakeistą. 2000 m. birželio 14 d. Aukščiausiasis Teismas žemesnių teismų sprendimus panaikino ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

8. 2001 m. liepos 17 d. Mažeikių rajono apylinkės teismas iš dalies patenkino SŠ ir VŠ ieškinį ir pripažino DŠ (tuo metu dvejų metų amžiaus) jų įdukra. Tačiau RŠ (tuo metų šešerių metų amžiaus) teismas pripažino pareiškėjų įdukra. Pareiškėjams ir seneliams teismas nurodė sudaryti RŠ ir DŠ sąlygas netrukdomai bendrauti su pareiškėjais bei seneliais.

9. 2002 m. kovo 8 d. Šiaulių apygardos teismas panaikino minėtą sprendimą ir abu ieškinius dėl įvaikinimo atmetė. Teismo nuomone, ginčas tarp abiejų porų galėjo būti išspręstas nesprenžiant įvaikinimo klausimo, o nustatant nuolatinę globą.

10. 2002 m. rugpjūčio 28 d. Mažeikių rajono apylinkės teismas SŠ ir VŠ paskyrė abiejų mergaičių nuolatiniais globėjais. Teismas priėmė tokį sprendimą, remdamasis tuo, kad senelių finansinės bei buitinės gyvenimo sąlygos geresnės nei pareiškėjų, be to, kad SŠ ir VŠ buvo artimesni mergaičių kraujo giminaičiai. Pažymėdamas RŠ mažametystę (tuo metu jai buvo septyneri metai) ir jos „emocinį nestabilumą“ bendraujant su pareigūnais, teismas atmetė jos aiškų norą gyventi su „mama“ ir „tėte“ (pareiškėjais). Mažeikių rajono apylinkės teismas pastebėjo, kad vaiko noras nebūtinai sutampa su jo interesais, todėl teismas nesivadovavo RŠ nuomone. Teismas atkreipė dėmesį į vaiko teisių apsaugos institucijos prašymą mergaičių globą nustatyti pareiškėjams, kuriuos mergaitės suvokė kaip savo „natūralią šeimą“ ir kurie rūpinosi mergaitėmis nuo pat jų tėvų mirties. Vis dėlto teismas padarė išvadą, kad mergaitės yra mažametės, galinčios adaptuotis. Kadangi RŠ keletą metų gyveno su pareiškėjais, neprisimindama senelių šeimos, todėl ji negalėjo nuspręsti, kur jai bus geriau.

11. Pareiškėjai ir vaiko teisių apsaugos institucija pateikė atskiruosius skundus. 2002 m. lapkričio 4 d. Šiaulių apygardos teismas rašytinio proceso

tvarka, neišklausęs šalių, pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

12. Pareiškėjai ir vaiko teisių apsaugos institucija pateikė kasacinius skundus. 2002 m. lapkričio 8 d. Aukščiausiojo Teismo pirmininkas sustabdė Mažeikių rajono apylinkės teismo nutarties vykdymą iki bus išnagrinėtas kasacinis skundas. 2003 m. vasario 12 d. Aukščiausiasis Teismas nutarė, kad pareiškimai dėl vaiko globos nustatymo jam neteisingi, ir kasacinį procesą nutraukė.

13. 2003 m. kovo 21 d., kai antstolis bandė įvykdyti teismo nutartį, RŠ atsisakė išvykti iš pareiškėjų namų pas senelius. DŠ buvo paimta pas senelius.

14. Nenurodytą dieną generalinis prokuroras, gindamas viešąjį interesą, pateikė prašymą atnaujinti procesą. Telšių rajono apylinkės teismas civilinę bylą atnaujino ir 2004 m. spalio 8 d. pakeitė Mažeikių rajono apylinkės teismo 2002 m. spalio 8 d. nutartį. Nuolatinę RŠ globą teismas paskyrė pareiškėjams, gyvenantiems Mažeikiuose, o nuolatinę DŠ globą – seneliams, gyvenantiems Klaipėdoje. Nusprendamas išskirti seseris, teismas pažymėjo RŠ norą gyventi su pareiškėjais ir DŠ norą gyventi su seneliais. Teismas taip pat pastebėjo, kad nuo 2003 m. kovo mėn. mergaitės gyvena atskirai ir yra pripratusios prie dabartinės aplinkos.

15. Seneliai pateikė atskirąjį skundą Šiaulių apygardos teismui, kuris 2004 m. lapkričio 22 d. žemesnės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą. Apeliacinės instancijos teismo nuomone, pirmosios instancijos teismas pagrįstai atsižvelgė į kiekvieno vaiko interesus ir nelaikė jų neperskiriamu vienetu. Teismas pažymėjo, kad kiekvienam iš vaikų reikia sudaryti tik jam vienam pačias tinkamiausias, geriausias, jo interesams optimalias sąlygas. Todėl teismas nutarė, kad seserų neišskyrimo principas buvo pateisinamai atmestas. Teismas taip pat nutarė, jog vaiko globos šeimoje principas irgi nebuvo pažeistas. Teismas pažymėjo, kad globėjų parinkimui svarbu ne tik kraujo giminystė, bet ir asmenų, kuriuos vaikas nurodo kaip artimiausius, parinkimas.

16. 2005 m. birželio 6 d. Aukščiausiasis Teismas priėmė galutinę nutartį, kuria Šiaulių apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą. Sutikdamas su žemesnės instancijos teismais, jis pastebėjo, kad pirminėje byloje Mažeikių rajono apylinkės teismas, neatsižvelgdamas pirmiausia į RŠ norus, padarė klaidą. Aukščiausiasis Teismas taip pat pažymėjo, kad iš byloje esančių įrodymų matyti, jog tarp abiejų globėjų šeimų yra kilęs konfliktas. Teismas pažymėjo, kad turi būti sudarytos tinkamos sąlygos mergaitėms bendrauti tarpusavyje, pirmenybę teikiant vaikų, o ne jų globėjų interesams, o šią pareigą privalo įgyvendinti valstybės institucijos.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ

17. Klausimus, susijusius su vaiko globa, reglamentuoja Civilinis kodeksas, kurio reikšmingi straipsniai nustato:

3.164 straipsnis. Nepilnamečio vaiko dalyvavimas užtikrinant jo teises

„1. Kai sprendžiamas bet koks su vaiku susijęs klausimas, vaikas, sugebantis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklaustas tiesiogiai, o jei tai neįmanoma, – per atstovą ir priimant sprendimą į jo norus turi būti atsižvelgta, jei tai neprieštaruja paties vaiko interesams. Sprendžiant klausimą dėl globėjo (rūpintojo) paskyrimo ar įvaikinimo, į vaiko norus turi būti atsižvelgiama išskirtinai. <...>“

3.248 straipsnis. Vaiko globos (rūpybos) tikslas ir uždaviniai

„1. Vaiko globos (rūpybos) tikslas – užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų saugiai tinkamai augti, vystytis ir tobulėti.

2. Vaiko globos (rūpybos) uždaviniai:

1) paskirti vaikui globėją (rūpintoją), kuris rūpintųsi, auklėtų, jam atstovautų ir gintų jo teises ir teisėtus interesus;

2) sudaryti vaikui gyvenimo sąlygas, kurios atitiktų jo amžių, sveikatą ir išsivystymą;

3) rengti vaiką savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje.“

3.249 straipsnis. Vaiko globos (rūpybos) nustatymo principai

„1. Vaiko globos (rūpybos) nustatymo principai:

1) vaiko interesų pirmumas;

2) pirmumo teisę tapti globėjais (rūpintojais) turi vaiko artimieji giminaičiai, jeigu tai atitinka vaiko interesus;

3) vaiko globa (rūpyba) šeimoje;

4) brolių ir seserų neišskyrimas, išskyrus atvejus, kai tai pažeidžia vaiko interesus.

2. Nustatant ir naikinant vaiko globą (rūpybą), skiriant globėją (rūpintoją), vaikui, galinčiam išreikšti savo nuomonę, suteikiama galimybė būti išklaustam ir jo nuomonė yra svarbi priimant sprendimus.“

3.257 straipsnis. Vaiko nuolatinės globos (rūpybos) nustatymas

„Vaikui nuolatinė globa (rūpyba) nustatoma, kai vaiko:

1) abu tėvai arba turėtas vienintelis iš tėvų yra miręs; <...>“

3.268 straipsnis. Vaiko globėjo (rūpintojo) parinkimo tvarka

„1. Vaiko globėjas (rūpintojas) parenkamas atsižvelgiant į jo asmenines savybes, sveikatos būklę, sugebėjimą būti globėju (rūpintoju), jo santykius su netekusiu tėvų globos vaiku bei vaiko interesus. <...>“

18. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, kiek reikšminga, nustato:

4 straipsnis. Bendrosios vaiko teisių apsaugos nuostatos

„Tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai, valstybės, vietos savivaldos ir visuomenės institucijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys privalo laikytis šių nuostatų bei principų:

1) visur ir visada pirmiausia turi būti atsižvelgiama į teisėtus vaiko interesus; <...>

5) nė vienas vaikas negali būti paliktas be gyvenamojo būsto, minimalių pragyvenimo lėšų ir globos ar rūpybos; <...>“

23 straipsnis. Vaiko teisė gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis

„1. Vaikas turi teisę gyventi kartu su savo tėvais ar kitais teisėtais savo atstovais.

2. Išskirti vaiką su tėvais ar kitais teisėtais jo atstovais prieš vaiko, taip pat tėvų (teisėtų jo atstovų) valią galima tik išimtiniais įstatymų numatytais atvejais bei nustatyta tvarka, vadovaujantis teismo sprendimu (nuosprendžiu) ir kai toks išskyrimas vaikui yra būtinas (siekiama išvengti pavojaus vaiko gyvybei, sveikatai, būtina pasirūpinti jo priežiūra, auklėjimu, apsaugoti kitus svarbius vaiko interesus). <...>“

19. Bylai reikšmingu metu galiojusio Civilinio proceso kodekso 312²² ir 312²³ straipsniuose buvo numatyta, kad byla dėl vaiko nuolatinės globos nustatymo nagrinėjama teismo posėdyje, kuriame vaikas gali išreikšti savo nuomonę. Pagal 347 kodekso straipsnį pirmosios instancijos teismo nutartis (nutarimus) byloje dalyvaujantys asmenys galėjo apskusti atskiruoju skundu. 349 straipsnis numatė, kad minėtus skundus apeliacinės instancijos teismas nagrinėja rašytinio proceso tvarka. Pagal 334 ir 350¹ kodekso straipsnius apeliacinės instancijos teismas turėjo teisę tirti įrodymus *de novo*, taip pat tirti įrodymus, kuriuos jau ištyrė pirmosios instancijos teismas. Todėl apeliacinės instancijos teismas galėjo spręsti tiek teisės, tiek fakto klausimus.

TEISĖ**I. DĖL KONVENCIJOS 8 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO**

20. Pareiškėjai teigė, kad buvo pažeista jų teisė į šeimos gyvenimo gerbimą, nes dviejų jų našlaičių dukterėčių, su kuriomis pareiškėjai gyveno trejus metus, globą teismai iš pradžių paskyrė mergaičių seneliams iš tėvo pusės. Pareiškėjai taip pat skundėsi, kad globos nustatymo byla vidaus teismuose tęsėsi beveik ketverius metus, todėl pažeidė „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį. Jie taip pat teigė buvus Konvencijos 4 Protokolo 2 straipsnio pažeidimą, nes mergaitės iš pradžių negalėjo pasirinkti gyvenamosios vietos.

21. Teismas laiko, kad visi nurodyti skundai iš esmės susiję su tariamu teisės į šeimos gyvenimo gerbimą, numatytos Konvencijos 8 straipsnyje,

pažeidimu, kurį Teismas ir nagrinės šioje byloje. Konvencijos 8 straipsnis, kiek reikšminga, numato:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo <...> šeimos gyvenimas <...>

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje <...> kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

A. Šalių teiginiai

1. Vyriausybė

22. Pirmiausia Vyriausybė teigė, kad, atsižvelgiant į mergaičių mažametystę, kai jos apsigyveno su pareiškėjų šeima, negalima vienareikšmiškai teigti, kad tarp mergaičių ir pareiškėjų buvo tvirtas ryšys, pakankamas konstatuoti, kad tai buvo „šeimos gyvenimas“ pagal Konvencijos 8 straipsnį. Todėl nuolatinę abiejų vaikų globą iš pradžių nustatė SŠ ir VŠ valstybė neapribojo pareiškėjų teisių.

23. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškimas yra nepriimtinas kaip aiškiai nepagrįstas. Ji tvirtino, jog nuo to laiko, kai pareiškėjai pateikė Teismui savo pareiškimą, bylos aplinkybės labai pasikeitė: atnaujinus procesą mergaitėms, atsižvelgiant į jų norus, buvo paskirti skirtingi globėjai, o valdžios institucijos įpareigtos užtikrinti tinkamą seserų bendravimą tarpusavyje. Atsižvelgdama į nurodytas aplinkybes, Vyriausybė padarė išvadą, kad valstybė nepažeidė pareiškėjų teisės į šeimos gyvenimo gerbimą.

2. Pareiškėjai

24. Pareiškėjai tvirtino, kad pirminiai vidaus teismų sprendimai dėl RŠ ir DŠ globos nustatymo jų seneliams iš tėvo pusės buvo nepagrįsti. Jie teigė, kad teismai tokias išvadas padarė neatsižvelgdami į faktą, kad RŠ ir DŠ su pareiškėjais gyveno didžiąją savo gyvenimo dalį ir laikė juos savo tikraisiais tėvais, o pareiškėjų vaikus – tikru broliu ir seserimi. Pareiškėjai tvirtino, kad byla nagrinėjant Mažeikių rajono apylinkės teisme RŠ, kurios gebėjimą objektyviai suprasti situaciją patvirtino vaiko teisių apsaugos institucija, pareiškė aiškų norą likti su pareiškėjais. Todėl teismas galėjo numatyti būsimo sprendimo vykdymo problemas. Vis dėlto teismas ignoravo mergaitės norus bei nacionalinius teisės aktus, kuriuose numatyta, kad nagrinėjant bylą dėl vaiko globos nustatymo ypatingas dėmesys turi būti skiriamas vaiko norams bei brolių ir seserų neišskyrimo principui.

25. Pareiškėjai taip pat pastebėjo, kad Šiaulių apygardos teismas 2002 m. lapkričio 4 d. jų skundą išnagrinėjo rašytinio proceso tvarka, neišklausęs šalių, nors sprendė ne tik teisės, bet ir fakto klausimus. Šiaulių apygardos teismo sprendimas buvo lemiamas, nes 2003 m. vasario 12 d. Aukščiausiasis Teismas kasacinio skundo nenagrinėjo. Pareiškėjai tvirtino,

jog pasirodė neįmanoma įvykdyti Šiaulių apygardos teismo nutarties dėl RŠ nuolatinės globos nustatymo seneliams, ir tai buvo pagrindinė priežastis, kodėl vidaus teismai turėjo atnaujinti procesą bei pakeisti pradinį sprendimą. Taigi globos klausimai buvo išspręsti *de facto*, o teismai vėliau tik įformino susidariusią situaciją.

26. Pareiškėjai teigė, kad Teismas dėl jų skundų turėtų spręsti tik pagal pradinius nacionalinių teismų sprendimus, priimtus iki skundo padavimo Teismui. Pareiškėjai pastebėjo, kad po proceso atnaujinimo teismai tik iš dalies patenkino jų reikalavimus. Vis dėlto pareiškėjai pažymėjo, kad galutinių teismo nutarčių išskirti seseris atnaujintame procese jie neskundė ir neskųs dėl moralinės žalos, kurią dėl procesų jau patyrė RŠ.

B. Priimtinas

27. Teismas primena, kad pagal jo praktiką „šeimos gyvenimo“ buvimas iš esmės yra fakto klausimas, kuris priklauso nuo to, ar tarp asmenų tikrai egzistuoja artimi ryšiai (žr. *K. and T. v. Finland* [GC], no. 25702/94, § 150, ECHR 2001-VII). Nagrinėjamoje byloje pareiškėjai gyveno su RŠ ir DŠ nuo jų tėvų mirties 1999 m. balandžio mėn. iki 2003 m. vasario mėn., kai abiejų mergaičių nuolatinė globa buvo paskirta seneliams. Teismas pastebi, kad iš pradžių, minėtu laikotarpiu, pareiškėjai buvo paskirti laikiniais globėjais ir ėmėsi teisinių priemonių įvaikinti mergaites. Tokiu būdu matomas aiškus ketinimas ir toliau gyventi kartu. Teismas taip pat atsižvelgia į faktą, kad RŠ atsisakė išvykti iš pareiškėjų namų, kai antstolis bandė įvykdyti teismo nutartį išsiųsti ją pas senelius (žr. 13 punktą pirmiau). Esant tokioms aplinkybėms, Teismas negali nepripažinti, kad valdžios institucijų įsikišimo momentu tarp pareiškėjų ir mergaičių egzistavo tikras „šeimos gyvenimas“ Konvencijos 8 straipsnio 1 dalies požiūriu.

Į atnaujintą procesą Teismas atsižvelgs tiek, kiek tai reikalinga sprendžiant, ar buvo pažeistas 8 straipsnis pradiniam civiliniame procese, dėl kurio skundėsi pareiškėjai.

28. Atsižvelgdamas į šalių argumentus, Teismas konstatuoja, kad pareiškimas nėra aiškiai nepagrįstas. Kadangi nėra pagrindų pareiškimą atmesti, Teismas nusprendžia, kad pareiškimas turi būti paskelbtas priimtiniu.

C. Esmė

29. Neabejotina, kad Mažeikių rajono apylinkės teismo 2002 m. rugpjūčio 28 d. nutartis ir Šiaulių apygardos teismo 2002 m. lapkričio 4 d. nutartis, dėl kurių DŠ apsigyveno su seneliais, ir dėl to pareiškėjai buvo nušalinti nuo jos auklėjimo, suardė pareiškėjų ir DŠ ryšius. Be to, iki Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 6 d. nutarties pareiškėjų ryšį su RŠ trikdė netikrumas.

Teismo nuomone, tokia situacija prilygo pareiškėjų teisės į šeimos gyvenimo gerbimą, numatytos Konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje, ribojimui.

30. Teismas primena, kad, nors Konvencijos 8 straipsnis aiškiai nenustato kokių nors procesinių reikalavimų, tačiau sprendimų priėmimo procesas, lemiantis minėtą ribojimą, turi būti teisingas ir užtikrinti tinkamą pagarbą Konvencijos 8 straipsnyje garantuojamiems interesams (žr. *McMichael v. the United Kingdom*, 1995-02-24, Series A no. 307-B, § 87). Taigi pirmiausia Teismas turi nustatyti, ar, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, o ypač į rimtą priimamų sprendimų pobūdį, pareiškėjai buvo pakankamai įtraukti į visą sprendimų priėmimo procesą, kad būtų užtikrinta tinkama jų interesų apsauga. Jeigu ne, jų šeimos gyvenimas nebuvo gerbiamas, nes ribojimas negalėtų būti laikomas „būtinu“ Konvencijos 8 straipsnio požiūriu (žr., *mutatis mutandis*, *W. v. the United Kingdom*, 1987-07-08, Series A no. 121, p. 29, § 64).

31. Teismas pažymi, kad nagrinėjamoje byloje Šiaulių apygardos teismas pareiškėjų apeliacinį skundą išnagrino rašytinio proceso tvarka. Teismas yra pripažinęs, kad tais atvejais, kai pirmosios instancijos teisme byla buvo nagrinėjama viešai, antro viešo nagrinėjimo apeliacine instancija nebuvimas, atsižvelgiant į tam tikrus bylos ypatumus, gali būti pateisinamas. Taigi skundo atrankos procesas bei procesas, kuriame nagrinėjami tik teisės, bet ne fakto klausimai, gali būti suderinami su 6 straipsnio reikalavimais (34 punktą toliau), nors apeliacinei ir nebuvo suteikta galimybė būti asmeniškai išklaustam apeliacinio ar kasacinio teismo (žr. *Helmers v. Sweden*, 1991-10-29, Series A no. 212-A, § 36). Vis dėlto Teismas pastebi, kad Šiaulių apygardos teismas iš esmės sprendė fakto klausimą, kam nustatyti nuolatinę našlaičių mergaičių globą - pareiškėjams ar seneliams (žr., *a contrario*, *Valová, Slezák and Slezák v. Slovakia*, no. 44925/98, 2004-06-01, §§ 61-69). Taigi procesas turėjo lemti reikšmės pareiškėjams, jame buvo vertinamos pareiškėjų asmeninės savybės, taip pat mergaičių motyvai bei norai. Teismo nuomone, tai buvo fakto klausimas, kuris negalėjo būti tinkamai išspręstas remiantis bylos medžiaga. Esant tokioms aplinkybėms, kai minėtas įvertinimas turėjo tokią svarbią reikšmę, o jo rezultatas galėjo padaryti didelės žalos pareiškėjams, siekiant geriausiai apsaugoti našlaičių vaikų interesus ateityje, proceso teisingumas iš esmės reikalavo, kad apeliacinės instancijos teismas būtų nagrinėtų viešame posėdyje ir suteiktų galimybę pareiškėjams bei mergaitėms būti išklaustoms ir kitaip dalyvauti.

32. Teismas taip pat primena, kad efektyvus šeimos gyvenimo gerbimas reikalauja, kad būsiami tėvų ir vaikų santykiai nebūtų nulemti vien tik laiko tėkmės (žr. *W. v. the United Kingdom*, 1987-07-08, Series A no. 121, p. 29, § 65). Tačiau taip atsitiko nagrinėjamoje byloje. Byla buvo atnaujinta dėl to, kad RŠ priešinosi Mažeikių rajono apylinkės teismo ir Šiaulių apygardos teismo nutarčių, kuriomis jos nuolatinė globa buvo paskirta SŠ ir VŠ, įvykdymui. Tokiu būdu teismai buvo paskatinti pakeisti minėtus sprendimus

ir iš dalies patenkinti pareiškėjų reikalavimus, nustatant jiems RŠ globą (žr. 15-17 punktus pirmiau). Be to, Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad žemesnės instancijos teismai klaidingai pritaikė vidaus teisę (žr. 16 punktą pirmiau). Galiausiai Teismas pažymi Aukščiausiojo Teismo poziciją, kad turėtų būti užtikrintos tinkamos sąlygos abiem mergaitėms bendrauti tarpusavyje. Šią pareigą turi įgyvendinti valstybės institucijos.

33. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas daro išvadą, kad pradiniam sprendimų priėmimo procese, kuriuo buvo nustatyta RŠ ir DŠ globa ir bendravimo tvarka, pareiškėjų interesai nebuvo tinkamai apsaugoti pagal Konvencijos 8 straipsnį. Todėl minėta nuostata buvo pažeista.

II. DĖL KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMO

34. Pareiškėjai taip pat skundėsi pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį dėl to, kad apeliacinė byla Šiaulių apygardos teisme buvo išnagrinėta rašytinio proceso tvarka. Minėta nuostata, kiek reikšminga, nustato:

„Kai sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų <...> klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą <...> išnagrinėtų <...> teismas. <...>“

35. Vyriausybė teigė, kad skundas yra aiškiai nepagrįstas.

36. Teismas pažymi, kad šis skundas glaudžiai susijęs su skundu pagal Konvencijos 8 straipsnį. Todėl jis taip pat turi būti paskelbtas priimtiniu. Vis dėlto šio elemento esmė buvo detalai išnagrinėta ir nustatytas teisės į šeimos gyvenimo gerbimą pažeidimas (30-33 punktai). Taigi Teismas konstatuoja, kad šio klausimo nebereikia atskirai nagrinėti pagal 6 straipsnio 1 dalį.

III. DĖL KITŲ KONVENCIJOS PAŽEIDIMŲ

37. Galiausiai pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį pareiškėjai dar skundėsi, kad Šiaulių apygardos teismas buvo šališkas. Pagal Konvencijos 13 straipsnį jie taip pat skundėsi, kad neturėjo veiksmingos teisinės gynybos priemonės, nes teismai ignoravo jų prašymą skirti ekspertizę kai kuriems fakto klausimams byloje nustatyti.

38. Teismas išnagrinėjo likusius pareiškėjų pateiktus skundus. Tačiau, atsižvelgdamas į visą turimą medžiagą, Teismas konstatuoja, kad skundai neatskleidžia kokio nors Konvencijoje ar jos protokoluose nustatytų teisių ir laisvių pažeidimo. Taigi ši pareiškimo dalis turi būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

IV. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

39. Konvencijos 41 straipsnyje numatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

40. Pareiškėjai reikalavo 100 000 Lietuvos litų (apytiksliai 28 962 eurų) neturtinei žalai atlyginti.

41. Vyriausybė šį reikalavimą ginčijo kaip nepagrįstą ir pernelyg didelį.

42. Teismas mano, jog galima laikyti, kad pareiškėjai patyrė tam tikrą neturtinę žalą dėl jų teisių pažeidimo, kurios vien Teismo pažeidimo konstatavimas negali kompensuoti. Nepaisant to, reikalaujama suma yra pernelyg didelė. Vertindamas teisingum pagrindais, kaip reikalaujama pagal Konvencijos 41 straipsnį, Teismas priteisia pareiškėjams bendrai 5 000 eurų.

B. Kaštai ir išlaidos

43. Pareiškėjai taip pat reikalavo priteisti 1 000 litų (apytiksliai 289 eurų) kaštams ir išlaidoms, kuriuos patyrė nacionaliniuose teismuose, atlyginti. Tačiau pareiškėjai neišsaugojo jokių dokumentų, patvirtinančių jų išlaidas.

44. Vyriausybė su reikalavimu nesutiko, laikė jį nepagrįstu.

45. Nesant pagrindžiančių dokumentų, Teismas atmeta pareiškėjų reikalavimą.

C. Palūkanos nevykdant įsipareigojimų

46. Teismas mano, kad palūkanos nevykdant įsipareigojimų turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridodant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* skundus dėl teisės į šeimos gyvenimo gerbimą ir apeliacinės instancijos teismo proceso rašytinio pobūdžio priimtinais, o likusią pareiškimo dalį nepriimtina;
2. *Nustato*, kad buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis;

3. *Nustato*, kad nebūtina pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį atskirai nagrinėti skundo dėl apeliacinės instancijos teismo proceso rašytinio pobūdžio;
4. *Nustato*, kad:
 - a) per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjams bendrai 5 000 (penkis tūkstančius) eurų neturtinei žalai atlyginti bei bet kokį mokestį, kuris gali būti taikomas šioms sumoms, kurios turi būti konvertuojamos į valstybės atsakovės valiutą pagal sprendimo įvykdymo dienos kursą;
 - b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo, nuo pirmiau minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus;
5. *Atmeta* kitus pareiškėjų reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2008 m. lapkričio 25 d. vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Sally Dollé
Kanclerė

Françoise Tulkens
Pirmininkė